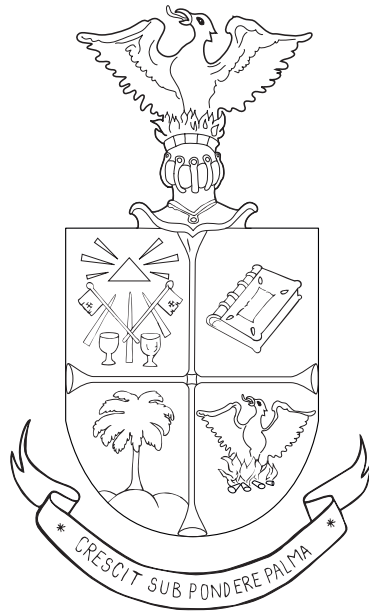

Glossa Iuridica

XIII. évfolyam, 1-2. szám

Budapest, 2026

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*Kiadja a Károli Gáspár Református
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara*

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

VÁLTOZÓ SZÜLŐI SZEREPEK A MAI MAGYARORSZÁGON INTERDISZCIPLINÁRIS ÉS CIVIL SZERVEZETI MEGKÖZELÍTÉSBN

SZTÁRAY KÉZDY ÉVA
intézetvezető egyetemi docens (KRE BTK)

DRJENOVSKY ZSÓFIA
egyetemi docens (KRE BTK)

TÖRÖK EMŐKE
tanszékvezető egyetemi docens (KRE BTK)

Absztrakt

A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán működő Családszociológiai Kutatócsoport a Kooperatív Doktori Program Család a társadalomban című alprogramjának keretében nagy érdeklődés mellett *Változó szülői szerepek a mai Magyarországon – interdiszciplináris és civil szervezeti megközelítésben* címmel 2025. október 29-én konferenciát rendezett a Károlyi-Csekonics Palota Szivarszobájában. A konferencián interdiszciplináris megközelítésben mutattuk be a szülői szerepek változásait és létező változatait, valamint 21. századi kihívásait. Az első szekcióban családszociológiai előadások hangzottak el, a másodikban a társtudományok (demográfia, jog, szociális munka és pszichológia) képviselői mutatták be, miként jelennek meg a szülői szerepek változásai saját kutatási területükön. Ezt követően kerekasztal-beszélgetés formájában családokkal foglalkozó egyházi és civil szervezetek képviselőivel vitattuk meg a kérdést. A tanulmány a konferencián elhangzott előadások és a kerekasztal-beszélgetésen megfogalmazott gondolatok összefoglalását tartalmazza.

Kulcsszavak: szülői szerepek, apai szerepek, lelkescsaládok, anyai kapuőrzés, ikergyermek, egyszülős családok, mozaikcsaládok

CHANGING PARENTAL ROLES IN CONTEMPORARY HUNGARY - FROM AN INTER-DISCIPLINARY AND CIVIL SOCIETY PERSPECTIVE

Abstract

The Family Sociology Research Group at the Faculty of Humanities and Social Sciences of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary hosted a conference on 29 October 2025, titled Changing Parental Roles in Contemporary Hungary: An Interdisciplinary and Civil Society Approach. The conference was part of the subprogram Family in Society of the Cooperative Doctoral Program and attracted considerable interest. At the conference, we presented an interdisciplinary approach to the changes and existing variations in parental roles, as well as the challenges of the 21st century. The first section featured presentations on family sociology, while the second section featured representatives of related disciplines (demography, law, social work, and psychology) who presented how changes in parental roles manifest in their respective fields of research. This was followed by a roundtable discussion with representatives of church and civil society organisations working with families. The study contains the summary of the conference presentations and the roundtable discussion.

Keywords: parental roles, paternal roles, clergy families, maternal gate-keeping, twins, single-parent families, blended families

1. Bevezetés¹

A szülői szerepek átalakulásának vizsgálatakor ma már magától értetődő kiindulópontnak számít az a családszociológiai szakirodalomban és a közbeszédben egyaránt gyakran hivatkozott megállapítás, mely szerint az ún. tradicionális családi szerepfelfogásban az anya feladata a gondoskodás, így a gyermekek és a háztartás ellátása, valamint az érzelmi biztonság megteremtése, az apa pedig mint fő kenyérkereső a család anyagi biztonságáért felel.

Azonban a kenyérkereső apa és a gondoskodó anya komplementer szerepeire épülő, ma már egyértelműen tradicionálisnak nevezett családi modell egyrészt elterjedésekor, az iparosodás korában kifejezetten újszerű

1 A tanulmány a Kooperatív Doktori Program Család a társadalom alprogramjának keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatásával készült.

volt, másrészt egyáltalán nem tekinthető olyan általános érvényűnek, mint ahogy ez a 21. századból visszatekintve tűnik.

Elsősorban a középosztályra jellemző polgári normaként jelent meg, azonban más társadalmi rétegek számára is követendő viszonyítási alapként működik a mai napig. Így inkább ideálkép, amelyhez képest a valóság sokkal színesebb, és folyamatosan változik. A családi szerepekkel kapcsolatos uralkodó norma is változóban van, és a létező családformák is változatos képet mutatnak.

A Kooperatív Doktori Program Család a társadalomban c. alprogramjának keretein belül megszervezett, interdiszciplináris konferenciánk tehát azt a célt tűzte ki, hogy a szülői szerepek változataiba több tudományterület megközelítéséből és a családokkal foglalkozó egyházi és civil szervezetek képviselőinek segítségével adjon bepillantást.

A Változó szülői szerepek Magyarországon – interdiszciplináris és civil szervezeti megközelítésben című konferenciát Prof. Dr. Rixer Ádám, a KRE Állam és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára, a *Család a társadalomban* alprogram vezetője nyitotta meg. Köszöntő beszédében elmondta, hogy a Kulturális és Innovációs Minisztérium által finanszírozott Kooperatív Doktori Programon belül a „Család a társadalomban” tématerület a program kiemelt projektje. A tématerület további kutatásaiban olyan témák jelennek meg, mint a családvédelem jogi és teológiai összefüggései, a család jogi szabályozásának szupranacionális összefüggései, a generációs vagyontörzser, az egészséges családi rendszert támogató egyéni és kapcsolati tényezők, család és munka egyensúlya, egészségügyi dolgozók konfliktusai.

A mai konferencia témájáról szólva Rixer Ádám személyes tapasztalatát megosztva elmondta, hogy korábban nem gondolta volna, hogy a Királyok első könyvében olvasható történet, ahol két nő is magáénak mondja ugyanazt a gyermeket, megelevenedhet a valóságban is. A személyes szakmai tapasztalattal illusztrált történet rávilágított arra, hogy a szülői szerepek értelmezése időnként a bibliai példázatokkal vetekszik. A megnyitó beszéd hangsúlyozta, hogy a szülői szerepek alakulása ma már korántsem olyan egyértelmű, mint néhány évtizeddel ezelőtt: a hagyományos minták elmosódtak, az intézményi keretek lazultak, és a bizonytalanság vált a családi működés egyik rendezőelvévé. E kontextusban különösen fontosnak nevezte a kutatócsoport munkáját, amely szükséges vállalkozás a jelenlegi, gyorsan változó társadalmi környezetben. A konferencia céljaként a fogalmi tisztázás előmozdítását, a további kutatási irányok

kijelölését és a szakmai együttműködések megerősítését jelölte meg, amelyhez a résztvevők interdiszciplináris tudása és a civil szervezetek gyakorlati tapasztalata biztos alapot kínál.

Sztáray Kézdy Éva, a Családszociológiai Kutatócsoport vezetőjének köszöntő beszéde után két egymást követő szekcióban került sor a szülői szerepek változásának tudományos megvitatására. Az első szekcióban családszociológiai előadások hangzottak el, a második szekció kinyitott a társtudományok felé: a demográfia, jog, szociális munka és pszichológia tudományának képviselői mutatták be, miként jelennek meg a szülői szerepek változásai saját kutatási területükön. Az ebédszünet után pedig egy panelbeszélgetés keretében családokkal foglalkozó egyházi és civil szervezetek képviselőivel folytattuk a szakmai párbeszédet a témában.

2. Családszociológiai szekció

A Családszociológiai szekcióban elsőként Drjenovszky Zsófia, a KRE BTK Szociológia Tanszékének egyetemi docense mutatta Sztáray Kézdy Évával közös kutatásának eredményeit *Az apakép és a szülői szerepek újraértelmezése fiatal felnőttek körében*² címmel. A kutatás elméleti keretizéseként ismertette a hagyományos kenyérkereső apa mellett megjelenő új típusú apára vonatkozó szakirodalmi elnevezéseket és jellemzőket. Az új típusú apa olyan szerepeket is felvállal, amelyek hagyományosan az anyához köthetőek. A gondoskodó, érzelmileg elérhető, a családi életben intenzíven részt vevő apákra a szakirodalomban többféle elnevezés született: *intimate, caring, involved fatherhood*, attól függően, hogy mire helyezik a hangsúlyt az adott definícióban.

Korábbi kutatásokból tudható, hogy az új típusú apakép és az egalitárius családi szerepfelfogás főként a fiatalabb, magasabb végzettségű, nagyvárosokban élő családokra jellemzőek, így a leendő szülők szülői és gondozói feladatokhoz való hozzáállásának feltárása érdekében a kutatás a fiatal egyetemistákra koncentrált. Az előadó kiemelte, hogy jelen kutatás egy korábban elkezdett projekt folytatása, amelynek során 6 (két női, két férfi és két vegyes összetételű) fókuszcsoporthoz szerveztek egyetemi hallgatók részvételével. A mintavétel során arra törekedtek, hogy mind

2 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról szóló tanulmány a *Glossa Iuridica* 2026. évi 1-2. számában olvasható Drjenovszky Zsófia – Szász Noémi Anna – Sztáray Kézdy Éva: *Az ideális apa. Az apakép és a szülői szerepek újraértelmezése a fiatal felnőttek körében* címmel.

földrajzilag, mind egyetemek és egyetemi szakok tekintetében minél vegyesebb minta jöjjön létre.

A hagyományos apakép kapcsán a hallgatók kiemelték a családfői szerepet, az apa és a gyermek közötti érzelmi távolságot, a döntéshozói funkciót, valamint a család felé irányuló erős védelmező szerepet. A fiatalok szerint a háztartási munkákban való apai részvétel 'besegítésként' jelenik meg, nem normaként. A modern apaképet hagyományosan az anyához köthető szerepekkel írták le (gondoskodó, érzelmileg elérhető, intenzíven részt vevő a családi életben). A fiatalok által ideálisnak tartott apaképben markánsan megjelent a védelmező szerep, de ez már nem csak az anyagi biztonságra, hanem az érzelmi támaszra és elérhetőségre is kiterjed. Fontos a jó kommunikáció, és hogy az apa partneri együttműködésben vegyen részt a feladatok megosztásában. Az ideális apaképhez nem köthető viselkedések között a bántalmazás és a megfélemlítés mellett rögtön felmerült az apai jelenlét hiánya (fizikailag és érzelmileg egyaránt). A fiatalok hangsúlyozták az apai tekintély fontosságát, de ez nem alapulhat erőszakon, hanem kölcsönös bizalomból kell, hogy fakadjon. A szülők közötti munka megosztásában az egyenlő felelősségvállalás kulcsmondatként jelent meg, ami annyit jelent, hogy a feladatmegosztás rugalmasan, nemi alapú megkötések nélkül alakul. A fizikai munkát továbbra is az apákhoz sorolták, de a gyereknevelést egyértelműen kiegyenlített feladatként értékelték.

Összefoglalva, a fiatal egyetemisták apaképét vizsgáló kutatás részben megerősítette a szakirodalomban leírt kettős szerepelvárást, amely szerint a hagyományos kenyérkereső szerep mellett egyre hangsúlyosabban jelenik meg, hogy az apák is részt vegyenek a gondoskodói feladatokban. Ugyanakkor a fiatal generáció körében már egyértelműen erősödik az új típusú apakép és a kiegyenlített szerepvállalás iránti elvárás.

A szekció második előadásában az apai bevonódást hátráltató tényezők közül Orosz Adrienn, a Semmelweis Egyetem Doktori Iskolájának PhD hallgatója a gondoskodó apaság kontextusában az anyai kapuőr-jelenségről tartott egy átfogó szakirodalmi áttekintést vonatkozó szociológiai és pszichológiai publikációk alapján *Az anya kapuőr szerepe* címmel.³ Az előadó hangsúlyozta, hogy az apák bevonódása a gyermeknevelésbe nemcsak strukturális tényezők (munkaidő, jövedelem) függvénye, hanem interakcionális és kulturális folyamatok eredménye is, ahol kiemelkedő

3 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról szóló tanulmány a *Glossa Iuridica* 2026. évi 1-2. számában olvasható Orosz Adrienn – Sztáray Kézdy Éva: *Az anya kapuőrszerepe. Szakirodalmi áttekintés* címmel.

jelentőségű az anyai kapuőrzés. A kapuőr-metaphora azt sugallja, hogy az anya a családi rendszerben betöltött pozíciója révén meghatározó szerepet játszik az apa családi életbe való bevonódásában.

A szülői kapuőrzés az egyik szülő által vallott és irányított hiedelmek és viselkedések összessége, amely a másik szülő viselkedését szabályozza. Bár a szülői kapuőrzést az anyák és az apák egyaránt gyakorolhatják, de a szakirodalom következetesen az anyai kapuőrzésre összpontosít. A fogalom arra a paradoxonra válaszul született az amerikai szakirodalomban, hogy a növekvő apai bevonódás ellenére a családi munkamegosztás továbbra is aszimmetrikus maradt. A jelenség megértéséhez az előadó három elméleti perspektívát ismertetett. A nemi ideológiák és esszencialista nézetek szerint az anya mint kapuőr megőrzi identitását kompetens gondozóként, mivel esszencialista nézetei szerint a férfiak és nők lényegileg, biológiailag különböznek a szülői szerepekben. A családi rendszerelmélet szerint a kapuőrzés a családi homeosztázis fenntartásának eszköze, melyben az anya a kapcsolati egyensúly megőrzésére törekszik, szabályozva az apa részvételét. A kapcsolati és pszichológiai erőforrás modell szerint a kapuőrzés az anyai önértékelés, stressz és párkapcsolati elégedettség függvénye. Azok az anyák hajlamosabbak kontrolláló viselkedésre, akik bizonytalanok érzik szülői kompetenciájukat.

A korai modellek a jelenséget korlátozó folyamatként írták le, miszerint az anyák akadályokat gördítenek az apák aktív részvétele elé. A későbbi kutatásokban viszont megjelent az is, hogy a kapuőrzés nem feltétlenül negatív, hanem lehet konstruktív, támogató, bátorító is, amennyiben célja a szülői együttműködés elősegítése. Az előadás második felében az anyai kapuőr-jelenség mérésének módszertani lehetőségeit és a kutatási eredményeket ismertette.

Összegzésképpen az előadó elmondta, hogy az anyai kapuőr koncepció az elmúlt 25 évben jelentős fejlődésen, változáson ment keresztül, az egyéni attitűdök és viselkedés mérésétől eljutottunk egy komplex kulturális modellig, és ennek a kutatása nemcsak a nemek közötti egyenlőség előmozdításához járulhat hozzá, hanem a pozitív apai tapasztalat társadalmi előmozdításához is, és kulcsfontosságú lehet a jövőbeni családkutatások számára is.

A családszociológiai előadások sorát Török Emőke, a KRE BTK Szociológia Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense folytatta, aki előadásával egy sajátos kontextusban kapcsolódott a változó szülői szerepek, az apai bevonódás és az anyai kapuőrzés témaköréhez. *Családi szerepek a lelkesz-*

családokban című előadásában⁴ először a vizsgált családok sajátosságait ismertette. Kiemelte, hogy a lelkészség egyrészt a hagyományos felfogás szerint, és részben még ma is 'kétszemélyes állás,' ahol a lelkészfeleség jól körülírható, nem fizetett gyülekezeti és családi feladatokat lát el, másrészt a lelkési munka csúcsideoszakai szisztematikusan hétvégékre és ünnepekre esnek, ami nehezíti a családi feladatmegosztást. Továbbá gyakran sokgyermekes családokról van szó, ami összefügg a hagyományos női és családi szerepek elfogadottságával. Hozzátette, hogy a családi szerepeket a gyülekezet kiemelt figyelme is befolyásolhatja, amit az „üvegből vannak a falak” metaforával írt le. A lelkész nőkre vonatkozó korábbi kutatása alapján az előadó megállapította, hogy a lelkészcsaládokra alapvetően a tradicionális szerepmegosztás a jellemző.

A lelkészcsaládokra vonatkozó kutatás eredményei szerint a szerepmegosztási mintázatok szerint a lelkészcsaládok körében alapvetően két típust lehet megkülönböztetni. Az ún. hagyományos típus különösen lelkész házaspárokra volt jellemző, ahol a szerepmegosztás természetesen adódik. Az egalitárius szerepmegosztási mintázat ehhez képest sokkal több reflexiót és tudatos döntést igényel, amivel három helyzetben találkozott a kutatók: amennyiben a lelkész nő férje, vagy a lelkész felesége világi foglalkozású, ill. az olyan lelkész házaspároknál, ahol mind a lelkési, mind az otthoni munkát tudatosan, egyenlően osztják meg egymás között. Mindemelllett az 'aktív, bevonódó apaság' eszményként vagy viszonyítási pontként szinte minden családban jelen van. Ez a vágy sokszor reflexió a saját gyerekkorra, ahol a fiatalabb apák 'máshogy szeretnék,' mint ahogy őket nevelték, és aktívan jelen szeretnének lenni gyermekeik életében.

Összefoglalva: bár a lelkészcsaládokban – különösen, ha mindkét szülő lelkész, vagy legalábbis a gyülekezetben dolgozik – erősen jelen vannak a hagyományos családi szerepek, más családokhoz hasonlóan itt is megfigyelhető a szülői szerepek átalakulása és pluralizálódása.

A szekció záróelőadásaként Hegedűs Rita, a Selye János Egyetem docense ismertette a Drjenovszky Zsófiával közösen végzett kutatás eredményeit *Ikergyermek nevelésének változatai – egy tartalomelemzés tanulságai*⁵

4 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról szóló tanulmány a *Glossa Iuridica* 2026. évi 1-2. számában olvasható Török Emőke: *Családi szerepek a lelkészcsaládokban* címmel.

5 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról szóló tanulmány a *Glossa Iuridica* 2026. évi 1-2. számában olvasható Drjenovszky Zsófia – Hegedűs Rita: *Ikergyermek nevelésének változatai – egy tartalomelemzés tanulságai* címmel.

címmel. A kutatás elméleti keretezéseként az előadó kiemelte a gyermeknevelési minták általános változását (intenzív szülőség, pozitív szülőség, elmozdulás a korlátozó felől a liberális nevelés felé) és az ikrekkel kapcsolatos ismeretek terjedésének találkozását, mely szerint az ikres szülők egyre tudatosabbá válnak szülőségük tekintetében. Ikergyermekes esetében olyan speciális helyzetek és problémák merülnek fel, mint a gyermekek külön személyiségének hangsúlyozása, a pártatlanság megőrzése a kivételezés elkerülése érdekében és az egymással való kapcsolat kísérésének dilemmái az ikrek esetében.

Online kérdőíves (nem reprezentatív) felmérésük során arra a kérdésre keresték a választ, hogy az ikergyermeket nevelő szülők (elsősorban a válaszadó anyák) hogyan viszonyulnak saját speciális szülői szerepükhöz. A kérdőív nyitott kérdéseire adott válaszok elemzése alapján a tudatosság és az elégedettség alapján alapvetően négy szülőitípus rajzolódott ki. A 'szuperszülő' nagyon elégedett magával, soha nem fordult elő, hogy ne lett volna ideje külön a gyerekekre, akiről szuperlatívuszokban beszél. A másik típust az 'elégedett realisták' alkotják, akik magukkal elégedettek, de a gyerekről árnyaltabb képet nyújtanak. Az 'önkritikus pozitív' szülő magával szemben kritikussabb, és a gyerekekkel kapcsolatban is árnyalja a képet. A negyedik típus pedig a 'problémázó,' aki soha nem tudta megvalósítani az egyéni időt a gyermekeivel, akiket jellemzően problémákkal terheltnek ír le. Az előadó hozzátette, hogy a válaszadók többsége olyan réteget képviselt, amely tudatosabb és motiváltabb az általános népességnél.

Az ikergyermekeseket nevelő szülőkre vonatkozó kutatás összességében arra mutat rá, hogy az ikres szülők szerepének változását két nagy hatás alakítja: egyrészt a modern szülőséggel kapcsolatos elvárások, másrészt az ikergyerekekkel kapcsolatos egyre bővülő pszichológiai és pedagógiai ismeretek. A kettő találkozása felerősíti a szülői tudatosságot, és új dilemmákat teremt az ikrek egyéni szükségleteinek és közös identitásának kezelésében.

A konferencia családszociológiai előadásai megerősítették, hogy a szülői szerepek megítélésében és az elvárásokban erőteljes elmozdulás tapasztalható az egalitárius szülői szerepmodellek felé, különösen a fiatal egyetemista generáció körében. Ez az elmozdulás egy új típusú apaképet eredményez, ahol az érzelmi elérhetőség és a család életében való aktív részvétel (gondoskodás, gyereknevelés) elvárássá válik a hagyományos kenyérkereső szerep mellett, ami kettős terhet ró az apákra. A tradicionális–modern apakép dimenziója ugyanakkor nem vág teljesen egybe a családmodell tradicionális–egalitárius dimenziójával, ugyanis kutatások

azt mutatják, hogy gondolkodhat valaki a tradicionális szerepfelfogásban, vagy családmodellben, azonban ez nem zárja ki, hogy az új apaságnak az attribútumaival rendelkezzen.

Az apai bevonódást nagymértékben befolyásolja az anyai kapuőrzés, amely lehet korlátozó vagy támogató jellegű. A korlátozó magatartás mögött gyakran az anyai felelősség internalizált normája, esszencialista nemi ideológiák vagy az anyai kompetenciával kapcsolatos bizonytalanság áll.

A lelkeszcsaládok esete speciális kontextust biztosít, ahol a tradicionális szerepmegosztás még domináns, részben a lelkeszi munka sajátos időbeosztása és a 'kétszemélyes állás' modellje miatt. Az aktív apaság ideája azonban itt is jelen van, gyakran mint a saját gyermekkori mintáktól való eltávolodás szándéka.

Az ikrek nevelésében a tudatosság növekedése tapasztalható, különösen a gyermekek egyéni személyiségének hangsúlyozásában, ami eltávolodást jelent az ikreket egységként kezelő hagyományos mintáktól.

A szekció végén elhangzó hozzászólások felhívták a figyelmet a strukturális tényezők fontosságára is; a gondoskodó apa szerepének terjedése összefügg a felsőfokú végzettségűek expanziójával. A jövőbeni kutatásoknak érdemes vizsgálniuk, hogy a fiatalok által megfogalmazott ideális apakép miként alakul át a tényleges gyermekvállalás utáni gyakorlatban.

3. Interdiszciplináris szekció

Míg a konferencia első szekciójában a családszociológia területéről hallhattunk előadásokat, addig a második szekció interdiszciplináris irányba nyitott, ahol a család és a szülői szerepek szélesebb körű elemzése került előtérbe, beleértve a jog, pszichológia, demográfia és szociális munka tudományterületeit.

Elsőként Göndör Éva, a Széchenyi István Egyetem Munkajogi és Szociális Jogi Tanszékének egyetemi docense tartott előadást a munka és család összeegyeztetésének jogi szempontjairól, különös tekintettel a férfiak, apák szerepére. Kutatása a jogi támogatási eszközöket vizsgálta, amelyek lehetővé teszik a gondoskodó apák bevonódását a csecsemőgondozásba, valamint a munka és családi feladatok összehangolását. Arra a kérdésre kereste a választ, hogy a jelenlegi, apáknak járó családtámogatási elemek mennyire szolgálják tulajdonképpen az első szekcióban már bemutatott gondoskodó apa szerepet.

Az előadó kitért arra, hogy a jogszabályok lassabban követik a társadalmi változásokat, így jelenleg a hagyományos szerepszemlélet tükröződik bennük. Példaként említette a szülési szabadságot, amely hagyományosan az anyákat illeti meg. A férfiak részvétele a gyermekgondozásban számos jogi korláttal és az anyagi ösztönzés hiányával nehezebb. Munkajogilag nincs akadálya annak, hogy egy apa a gyermek megszületésétől kezdve otthon tudjon maradni, a GYES a gyermek 0 éves korától 3 éves koráig megilleti a szülőket. Tehát ilyen értelemben nincs különbség férfi és nő között. Ugyanakkor a fő kérdés emellett nyilván az, hogy a keresetet, ami emiatt kiesik, hogyan tudják pótolni. Mindez inkább a hagyományos családfelfogást tükrözi a szabályozási rendszerben.

Az előadás részletezte az apa szülési szabadságának 10 munkanapos időkeretét, amely korábban 5 nap volt, illetve az összegek díjazását, ahol az első 5 nap 100%-os távolléti díjjal jár, a második 5 napra viszont csak 40%-kal. Kérdés, ez mennyiben ösztönzi az apákat arra, hogy a második 5 munkanapot is igénybe vegyék?

Az előadó bemutatott nemzetközi példákat, köztük spanyol és görög jogeseteket, amelyek az apák számára biztosított lehetőségekkel foglalkoznak. Ezek az esetek rámutattak arra, hogy a jogi szabályozások gyakran feltételekhez kötik az apa jogait (például, hogy a feleség dolgozzon).

Záró gondolatként a szerző hangsúlyozta a jogszabályok és a társadalmi attitűdök közötti eltérést, és a jogi keretek modernizálásának szükségességét annak érdekében, hogy az apák valóban aktívan részt vehessenek a gyermeknevelésben a munkavállalói jogok megfelelő biztosítása mellett. A bemutatott külföldi példák (pl.: osztott szülői szabadság) pedig arra mutattak rá, hogy ezek a hagyományos szerepfelfogást próbálják lebontani azzal, amire egyébként a fiatal korosztálynak igénye is van (utalva a konferencia legelső előadására).

A családtámogatási rendszer összetett társadalmi jelenség, amelynek megértése és fejlesztése megköveteli az interdiszciplináris megközelítést. Az első előadás jogi szempontból mutatta be a családtámogatás szerepét a munka és család összeegyeztetésében, különösen az apák szerepvállalásának támogatásában. A jogi keretrendszer elemzése világosan feltárta a szabályozás előnyeit és korlátait, különösen a férfiak jogainak érvényesülése tekintetében. Ugyanakkor a jogi megközelítés önmagában nem képes teljeskörűen megragadni a családi dinamikák, a társadalmi normák és a mindennapi gyakorlatok összetett rendszerét. Ebben a kontextusban válik

különösen értékes a második előadás szociológiai nézőpontja, amely kiegészítette és árnyalta a jogi elemzést.

Sztáray Kézdy Éva, a Károli Gáspár Református Egyetem Társadalom- és Kommunikációtudományi Intézetének intézetvezető egyetemi docense a családtámogatási rendszert nemcsak jogi, hanem társadalmi szempontból, a nemi szerepek dimenziójából vizsgálta.⁶ Kiemelte a társadalmi elvárások és normák szerepét, amelyek sokszor meghatározzák, hogy a jogi lehetőségek valóságos gyakorlattá válnak-e, és milyen mértékben járulnak hozzá a férfiak részvételéhez a gyermeknevelésben.

Megállapította, hogy a családpolitika nem egységesen definiált fogalom, átfogó értelemben magában foglalja a kormányzati szabályokat és elveket, amelyek befolyásolják a családok életét, míg szűkebb értelemben a gyermekvállaláshoz, neveléshez kapcsolódó pénzbeli és természetbeni juttatásokat jelenti. Bemutatott két tipológiát: a familializáló és defamilializáló rendszereket, illetve a genderizáló és degenderizáló családpolitikákat, amelyek eltérően kezelik a nemi szerepek kérdését. A magyar rendszer vegyes képet mutat: széleskörű ellátórendszerrel rendelkezik, de nincs pl. apakvóta.

Statisztikai adatok alapján az is látható volt, hogy az otthon maradó apák száma növekszik, különösen a gyermekgondozási díjat igénybe vevők között, azonban a gyakorlatban, a legtöbb esetben ez nem jelenti azt, hogy elsődleges gondozókká is válnának. A férfiak közül sokan párhuzamosan dolgoznak és veszik igénybe az ellátásokat.

A két előadás együtt a családtámogatás összetett jellegét mutatta be: a jogi szabályozás biztosítja a kereteket és jogokat, míg a szociológiai elemzés feltárja a társadalmi környezetet, amelyben ezek a szabályok működnek. Ez a komplex megközelítés elengedhetetlen ahhoz, hogy átfogó és hatékony családtámogatási politikák születhessenek. Ez az interdiszciplináris megközelítés – amely ötvözi a jogi és szociológiai nézőpontokat – elősegíti, hogy a családtámogatás ne csak távoli keretekben maradjon, hanem valós társadalmi változásokat indukáljon, támogatva ezzel a családokat és előmozdítsa a társadalomban felmerülő igényeket.

Ezek az előadások fontos alapot nyújtottak ahhoz, hogy megértsük, miként hatnak a családpolitikai intézkedések a családok működésére és a szülők szerepvállalására a gyermeknevelésben. A harmadik és negyedik előadások témája – a mozaikcsaládok, illetve az egyszülős családok – to-

6 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról szóló tanulmány a *Glossa Iuridica* 2026. évi 1-2. számában olvasható Sztáray Kézdy Éva: *Családtámogatási rendszer a változó szülői szerepek és a demográfiai kihívások tükrében* címmel.

vább mélyítették ezt a komplex képet, hiszen ezek a családtípusok eltérő élethelyzeteket, kihívásokat és szükségleteket hordoznak.

A harmadik előadásban Mirnics Zsuzsanna, a Károli Gáspár Református Egyetem Klinikai Pszichológiai Tanszékének egyetemi docense a mozaikcsaládok komplex társadalmi és családi dinamikáit vizsgálta. A mozaikcsaládok a modern társadalmak egyik jelentős és egyre gyakoribb családformáját képviselik. Ezek a családok többféle társadalmi és érzelmi komplexitást hordoznak, hiszen olyan családi egységek, amelyekben a családtagok közötti kapcsolatok gyakran nem kizárólag biológiai alapúak, hanem újrarahaszkodások, válások vagy különböző párkapcsolati formák következtében komplex, többretegű kötődéseket jelentenek. A mozaikcsaládokban a szülő-gyermek kapcsolat és a testvéri viszonyok gyakran heterogének, így a gyermekek olyan sokféle érzelmi, társadalmi és nevelési helyzettel találkozhatnak, amely elősegítheti sokszínűségük és empátiás készségeik fejlődését, de egyben jelentős kihívásokat is támaszt a családi stabilitás és gyermekek jóléte szempontjából.

Az előadásban kiemelésre került, hogy a családi szerepek és erőforrások – idő, pénz, figyelem – újraelosztása a mozaikcsaládokat érintő legfőbb nehézségek közé tartozik, amely gyakran feszültségeket eredményez. A válásokból és új kapcsolatokból fakadó maradványterhek, a pót-szülőkkel való kapcsolatok olyan tényezők, amelyek az érzelmi és gyakorlatias családi életet bonyolulttá teszik. Kiemelt figyelmet kap a pót-szülőkkel szembeni elvárások realitásának nehézsége, valamint az ebből fakadó családi feszültségek. Ez rámutat arra, hogy a mozaikcsaládban nem helyettesíthetők egyszerűen a vérszerinti szülők szerepei, és az új családon belül a kialakított kapcsolatok csak hosszú kommunikációs és érzelmi tanulási folyamat eredményeként erősödhetnek meg.

A stabil és működőképes mozaikcsaládok kialakításához elengedhetetlen a lassú, tudatos és rugalmas családi struktúraépítés, amelybe beletartozik a kommunikáció, a konfliktuskezelés, a közös szabályalkotás és a humor is mint fontos védőfaktor. Az előadás rámutatott arra, hogy az elfogadás és tisztelet, valamint a különbözőségek megértése kulcsa a harmonikus együttélésnek.

Emellett a társadalmi stigma és a szakmai támogatás hiánya további nehézségeket okozhatnak azok számára, akik mozaikcsaládban élnek. Az előadás megemlítette, hogy Magyarországon is vannak fejlődési tendenciák, például csoportfoglalkozások vagy online közösségi fórumok, de a még mindig fennálló társadalmi előítéletek megnehezítik a helyzetet.

Ezért szükségesek a jól kidolgozott protokollok és támogatási rendszerek a mozaikcsaládok speciális igényeinek kielégítésére.

A mozaikcsaládokról szóló pszichológiai előadás után a következő téma az egyszülős családok helyzetének bemutatása volt, mely tovább gazdagította a családi formák változatosságáról alkotott ismereteinket.

Monostori Judit, a KSH Kvantitatív Társadalom- és Gazdaságtudományi Kutató Intézet tudományos főmunkatársa az egyszülős családok társadalmi helyzetét, kialakulásuk okait és az ezzel járó hátrányokat mutatta be, elsősorban demográfiai megközelítésben.

A bevezetésben az előadó rámutatott, hogy a szülőség szociológiai értelemben számos formában jelenik meg: lehetünk biológiai, vagy vérszerinti szülők, de lehetünk társadalmi szülők is. Ez utóbbi lehet mozaikcsaládban élő szülő, örökbefogadó szülő, nevelőszülő, és egyéb szülői szerepben lévők (pl.: nagyszülő). Magyarországon a szülők mintegy 90%-a vérszerinti. A családokat pedig intakt, mozaik, vagy egyszülős családoknak nevezi a szakirodalom.

A szülői szerepek elemzése után az előadás középpontjába az egyszülős családok kerültek, amelyek a gyermeküket egyedül nevelő szülőkből állnak, függetlenül attól, hogy biológiai vagy társadalmi szülők-e. A fogalom maga azonban igen változatos tartalommal bír, sok olyan élethelyzet van, amelyet nehéz a demográfia (ill. szociológia) által kialakított kategóriákba besorolni (pl.: váltott szülői gondoskodás esetén). A statisztikai adatok szerint a magyar családok 13%-a egyszülős, ami európai összehasonlításban is kiemelkedően magas. Ez mintegy 341 ezer családot érint, és az arány folyamatosan növekszik: a 2001–2022 közötti népszámlálások alapján különösen a 2000-es években volt erős az emelkedés.

Az okok között az előadó kiemelte a válások és párkapcsolatok felbomlását, mint a legfőbb tényezőt, kisebb arányban az özvegységet és az egyedül történő gyermekvállalást. Mindemellett kiemelte, hogy hazánkban ritka az újrَاهázasodás, és jellemzően későn költöznek el a gyerekek, ami hosszabbítja az egyszülői létet.

A kutatások alapján az egyszülős családok igen sérülékenyek, és többszörösen hátrányos helyzetűek: anyagi nehézségekkel, lakhatási problémákkal, szűk társas hálóval, időhiánnyal és gyakran konfliktusos szülői kapcsolat-tartással küzdenek. Két alapvető mechanizmus határozza meg helyzetüket. Egyrészt a szelekciós mechanizmus, melynek értelmében hazánkban az alacsonyabb társadalmi státuszúak nagyobb eséllyel válnak egyszülővé, mivel kapcsolatuk instabilabb és gazdaságilag kiszolgáltatottabbak. Másrészt az élethelyzeti hátrányok, az egykeresős lét, a gyermeknevelési feladatok

egyedüli viselése, a lakhatás megoldatlansága és a mentális terhek, melyek jelentősen fokozzák a nehézségeket.

A lakhatási problémák különösen élesek: az egyszülős családok kétszer akkora arányban élnek albérletben, mint a kétszülősök, Budapesten ez eléri a 22%-ot. Kisebb településeken gyakori, hogy a válás után az anyák visszaköltöznek a szülői házba, így háromgenerációs háztartások jönnek létre.

A gyermekszegénységi mutatók is súlyos különbségeket jeleznek: az egyszülős családokban nevelkedő gyermekek jóval gyakrabban szenvednek anyagi nélkülözést, mint a kétszülős háztartásokban élők. Az iskolai végzettség szintén meghatározó: minél alacsonyabb az anya végzettsége, annál ritkább a szülők közti kommunikáció, a különélő apa részvétele a gyermek életében és anyagi támogatása.

Az egyszülős családokban nevelkedő gyermekek érzelmi és kognitív fejlődését különösen befolyásolja az, hogy melyik szülő milyen mértékben és formában vesz részt a gondoskodásban és nevelésben. Az elmúlt egy-két évtizedben mind Magyarországon, mind nemzetközi szinten jelentős átalakulások mentek végbe az apaszerep tekintetében, ami komoly hatást gyakorol az egyszülős családok dinamikájára is.

Míg a mozaikcsaládokról szóló előadás a komplex, többretegű családi kapcsolatok érzelmi és pszichológiai aspektusait, a szerepek és konfliktusok kezelését részletezte, addig az egyszülős családok elemzése azt hangsúlyozta, hogy ezek a családok a társadalmi támogatások, az anyagi biztonság területén fokozott támogatásra szorulnak. A két nem hagyományos családtípus – mozaik- és egyszülős családok – megismerése segíthet abban, hogyan és milyen szempontok szerint alakíthatók ki olyan támogatói mechanizmusok, amelyek igazodnak a változó családi realitásokhoz.

Az ötödik előadás lényegében az előzőben bemutatott társadalmi folyamatok gyakorlati és intézményi következményeit bontotta ki: hogyan válik a strukturális hátrány személyes krízissé, és miként tudja ezt kezelni a kapcsolódó szakmai rendszer.

Bujdosó Balázs, a Károli Gáspár Református Egyetem Szociális Munka és Diakóniai Intézetének mesteroktatója a gyermekvédelem aktuális kérdéseit és a szülői kompetenciák szerepét vizsgálta, gyakorlati tapasztalatokra építve. Az előadás rávilágított arra, hogy a családszerkezetek átalakulása új kihívásokat jelent a gyermekvédelem számára. A hivatalos rendszer gyakran a szülők közötti konfliktusok, bántalmazások vagy nevelési hiányosságok miatt kapcsolódik be, sokszor már a várandósság idején, válsághelyzetben lévő anyák esetében is. A szakemberek tapasztalata szerint a szülői készségek

és ismeretek hiánya alapvető forrása a gyermekek veszélyeztettségének: a szülők gyakran nincsenek birtokában azoknak az eszközöknek, amelyekkel szeretetteljes, de következetes módon tudnák gyermekeiket nevelni.

A szemléltetéshez az előadó drámai, valós eseteket is hozott, melyekben a szülői kompetencia teljes hiánya súlyos bántalmazáshoz vagy kizsákmányoláshoz vezetett. Ezek az extrém példák azt mutatják, milyen mélységű beavatkozásra és szakmai együttműködésre van szükség ahhoz, hogy a gyermekvédelem hatékonyan tudjon működni.

A magyar gyermekvédelmi rendszer adatai szerint 100–110 ezer gyermek szerepel az alapellátásban, ők még családban élnek, de már veszélyeztetettek. 22 ezer gyermek van szakellátásban, ebből kb. 14,5 ezer nevelőszülőknél, a többiek intézményekben. 2024-ben 2191 örökbefogadás történt, köztük 93 különleges szükségletű gyermek. Ezek az adatok rávilágítanak a rendszer nagyságára és terheltségére, valamint a szakemberek hiányára.

A megoldás kulcsa az előadó szerint a szülői kompetenciák fejlesztése és a családok megerősítése. A hangsúlyt nem a hatósági szigorra, hanem a partneri együttműködésre, a bizalom és támogatás erősítésére kell helyezni. A gyermekvédelmi munka hatékonysága nagymértékben függ a szakemberek mentális állapotától is: az ő túlterheltségük és kiegészük közvetlenül befolyásolja a családokkal végzett munkát.

A fejlesztés irányaként a csoportos foglalkozásokat, önismereti és önreflexió programokat említett, amelyek segíthetik a szülőket saját mintáik felismerésében és megváltoztatásában. Ugyanakkor figyelmeztetett: nem minden szülő fogékony erre, ezért differenciált, több szakma együttműködésén alapuló megközelítésre van szükség. A Gyermekvédelmi törvény jelzőrendszerének hatékony működése, valamint az együttműködő szakmai hálózat (nevelők, pedagógusok, szociális munkások, pszichológusok) kulcsfontosságú a prevencióban.

Zárásként az előadó kiemelte, hogy a gyermekvédelem végső célja nem a család helyettesítése, hanem annak megerősítése, hogy a gyermek a saját, vérszerinti családjában nőhessen fel. A kötődés paradoxonát is hangsúlyozta a nevelőszülők esetében, akiknek egyszerre kell szeretetteljes kapcsolatot kialakítaniuk, de úgy, hogy az később felbontható legyen, ha a gyermek visszatérhet a családjába. Az előadó tehát nemcsak a problémákra, hanem a megelőzés lehetőségeire is felhívta a figyelmet: a szülői kompetenciák fejlesztése, az önismereti munka, a támogató szakmai hálózat és a család mint partner kezelése mind hozzájárulhatnak ahhoz, hogy kevesebb gyermek kerüljön be a hivatalos rendszerbe.

A konferenciablokk végén élénk kérdés-válasz szakasz zárta az előadásokat, amely az egyszülős és mozaikcsaládok közötti különbségekre és ezek gyermekre gyakorolt hatásaira fókuszált. Az egyik kérdés arra irányult, hogy a gyermek számára kedvezőbb lehet-e az egyszülős családban maradni, mint egy bizonytalan határokkal működő mozaikcsaládba kerülni. A válaszok szerint nem jelölhető ki egyértelműen 'jobb' családtípus, de ha a szülők alacsony önismerettel és feldolgozatlan veszteségekkel lépnek új kapcsolatba, az egyszülős lét stabilabb lehet. A mozaikcsalád akkor lehet előnyös, ha a szülők magas érzelmi tudatossággal kezelik az új helyzetet. A hozzászólók hangsúlyozták az önismeret és a szülői működés minőségének fontosságát, valamint azt, hogy a szakmai beavatkozások gyakran nem támaszkodnak elég erősen a nemzetközi kutatásokra. Szóba került az egyszülős lét elterjedtsége is: a gyermekek mintegy 40%-a megtapasztalja élete során, mivel a párkapcsolatok fele felbomlik. Végül a váltott gondoskodás és a mozaikcsalád kombinációját is megvitatták, amely rendkívül összetett kapcsolati hálót hozhat létre, és csak magas fokú együttműködéssel működtethető, miközben kevés hosszú távú kutatás áll rendelkezésre róla.

A konferencia második szekciója átfogó, interdiszciplináris képet adott arról, hogyan alakul át a szülőség jelentése, felelőssége és társadalmi kerete a 21. századi Magyarországon. A blokk öt előadása – jogi, szociológiai, demográfiai, pszichológiai és a szociális munka megközelítéseket ötvözve – egymásra épülő módon mutatta be, hogyan befolyásolják a társadalmi változások, a családpolitikák, a gazdasági tényezők és a személyes kapcsolati dinamikák a szülői szerepek átalakulását.

4. Kerekasztal-beszélgetés

Míg a fentebb bemutatott két előadásblokk különböző szaktudományok szempontjából vizsgálta a szülői szerepeket, a kerekasztal-beszélgetés témája az volt, hogyan jelennek meg a szülői szerepekhez kapcsolódó változások a gyakorlatban. Ennek minél szélesebb körű feltárása érdekében olyan civil- és egyházi szervezetek képviselőit hívtuk meg, amelyek különböző sajátos helyzetben lévő családokkal foglalkoznak, így munkájuk során napi szinten találkoznak azokkal a problémákkal és nehézségekkel, amelyek a családokban a szülői szerepekhez kapcsolódóan felmerülnek. A kerekasztalbeszélgetés résztvevői volt Benedek Anna, a Nagycsaládosok Országos Egyesületének (NOE) elnökhelyettese, Dányi Zoltán, a Magyarországi Református Egyház Gyököcssy Intézetének szakértője, Szaniszló Csaba,

az Apák az Igazságért Egyesület elnöke, Nagy Anna, az Egyszülős Központ kuratóriumi elnöke és Méhes Nóra sportmentáltréner. A beszélgetést Török Emőke moderálta. A beszélgetés elején a résztvevők röviden bemutatták a képviselt szervezeteket és segítő tevékenységeket. Mint Benedek Annától megtudtuk, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete 38 éve tevékenykedik a családokért, és országsszerte összesen közel 16 ezer tagja van. Ezek egy része rendes tag, vagyis olyan család, amely legalább három vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermeket nevel, a többiek pártoló tagok. Tevékenységük fókuszában a családok, főleg a nagycsaládosok érdekképviselete és érdekvédelme áll. A Református Egyház Gyököcssy Intézete Dányi Zoltán elmondása szerint az egyházhoz közel álló családoknak nyújt segítséget, továbbá lelkészek családterápiáját, lelkigondozását, lelkivezetését végzi. Az Apák az Igazságért Egyesületet 10 éve alapították, és elsősorban az elvált, különélő szülők érdekképviseletét látják el. Szaniszló Csaba az egyesület fő céljaként a szülők egyenrangúságának elérését emelte ki, és azt, hogy a mellérendelt szerepek megvalósítását támogassák a válások után is. Nagy Anna 20 éve alapította az Egyszülős Alapítványt, amikor maga is hasonló helyzetbe került. Az alapítvány mára több mint 35 ezer családnak nyújtott segítséget, és két központot, valamint Csillagpont néven fejlesztő központot működtet, utóbbit sérült egyszülős gyerekek számára. Nagy Anna felhívta a figyelmet arra a pozitív változásra, hogy míg húsz éve még 'csonka családnak' hívták az egyszülős családokat, addig ma már ez a kifejezés ritkábban használatos. Kiemelte, hogy 341 ezer egyszülős családban jelenleg közel félmillió gyermek él, így a következő 20 évre is bőven van még tennivalójuk. Méhes Nóra egy sajátos területen, a versenysportban tevékenykedik. Bár a tevékenysége elvileg a sportoló gyerekekre irányul, kiemelte, hogy minden fiatal mögött áll egy család, és mentáltrénerként a szülők és a teljes családi rendszer problémái megjelennek a munkájában.

Válság vagy „csak” változás? – ezzel a kérdéssel indította a moderátor a beszélgetés első körét, arra kérve a résztvevőket, mutassák be, hogyan jelentkeznek – ha jelentkeznek – az ő tapasztalatukban a változások, az esetleges generációs különbségek, a határok elbizonytalanodása, és valóban egyre gyakrabban tapasztalható-e a szülői kompetenciák hiánya.

Dányi Zoltán szerint a hozzájuk fordulókat a belső motiváció és a szenvedésnyomás készíti változásra. Úgy véli, hogy a változás és a válás egymás ikertestvérei. A jelenlegi kor legnagyobb kihívása a nagyobb információtömeg és az eligazodás nehézsége. Fontos az értékek újraértékelése, az érzelmi őszinteség és az önazonosság kerül előtérbe, amiben a

pszichológia sokat segített. A családban kapott minták és az új lehetőségek között a személyiségnek meg kell küzdenie a saját jövőképeért, ami bizonytalanságot okoz a szülői szerepek kapcsán is.

Nagy Anna szerint nem volt korábban olyan generáció, amelyik ilyen iszonyatos nyomás és félelem alatt élt volna a szülőségével kapcsolatban. A munkából ismert teljesítménykényszert a szülőségben sem tudják kikapcsolni, az állandó igény, hogy a 'legjobb'nak kell lenni' folyamatos nyomást helyez az anyákra. A rengeteg információ, amit látnak – például a közösségi médiában megjelenő 'tökéletes anyukák' – nem segít, hanem nehezíti a helyzetet. Ennek eredményeként sok szülő szinte fél a gyerektől, nem mer nemet mondani, attól tartva, hogy valamit rosszul fog csinálni. Benedek Anna személyes példáját osztotta meg arról, hogy az első gyermekénél ő is 'tökéletes anyuka' akart lenni, és az igény szerinti szoptatás majdnem teljesen kikészítette, mígnem édesanyja tanácsára visszatértek a háromóránkénti szoptatáshoz. Ez számára megerősítette, hogy a határszabás mennyire fontos a szülőségénél.

Méhes Nóra is érzékeli a fiatal és idősebb anyukákon lévő hatalmas nyomást. A sportvilágban ez abban nyilvánul meg, hogy a gyerekekben manifesztálódik a szülő vágyakozása, így a gyerek a szülő célját valósítja meg. Emellett az élsportoló gyerekek családjában, ahol a gyerek 'dolgozik,' könnyen egyfajta szerepcsere alakulhat ki, ahol a gyerek elkezd irányítani, és számonkéri a szülőt. Dányi Zoltán ehhez kapcsolódóan a magas teljesítményelvárás mögött szülői megfelelési kényszert lát. Véleménye szerint egy bölcs szülő a gyermeket élményszerűen helyezi el mind a teljesítményre, mind a létezésre való nevelésben; ha csak a létezésre nevel, lusta lesz, ha csak a teljesítményre, szorongó.

Szaniszló Csaba a változás kérdéséhez kapcsolódva elmondta, hogy náluk azok a szülők jelennek meg, akik elveszítik gyermekeik nevelését válás vagy különköltözés miatt. Úgy látja, ezt az apák sokkal nehezebben élik meg, mint az anyák, mert különélő szülőként ők a kisgyermekhez nehezebben tudnak kapcsolódni. Ezért nagyon fontosnak tartja, hogy ezekben a helyzetekben az anyák az édesapákat támogassák, építsék, és nagy veszélynek látja azt, ha a válás után a férfiakat korlátozzák a kapcsolattartásban, akiknél így könnyen megszakadhat az érzelmi, kötődési folyamat, és ezt egy intenzív veszteségérzés kíséri.

Benedek Anna úgy látja, hogy önmagában a válás jele az, hogy családról és szülői szerepekről egyáltalán beszélgetni kell. Véleménye szerint a nagycsaládosok számára a család mint egység magától értetődő, és a

nagy család vállalása mögött jellemzően tudatos döntés, a szülői szerepre való felkészülés, valamint sokszor a származási családból hozott, szintén nagycsaládos minta is van. Elmondása szerint a nagycsaládosoknál is sok változás van, a férfiak a hagyományos apaszerepből kilépve részt vesznek a háztartási munkákban is, a nők pedig fizetett munkát vállalnak, de mivel az egyesületi tagság egy értékrend melletti tudatos elköteleződés is, válságjelenségek ebben a körben nem figyelhetők meg.

A beszélgetés ezután az intenzív szülőség témaköre felé fordult, amit a résztvevők összekapcsoltak a magas szülői elvárásokkal, a teljesítménykényszerrel és a válások problémájával is. Benedek Anna szerint az intenzív szülőség valamilyen diszharmóniára utal a személyekben vagy a párkapcsolatban. Mint mondta, a nagycsaládokban ez a 'túlintenzív' szülőség kevésbé fordul elő, mivel az idő megoszlik a sok gyermek között, így az egyénre jutó idő kevesebb. Méhes Nóra tapasztalatai szerint az intenzív szülőséghez kapcsolódó magas szülői elvárás frusztrációt okoz a gyerekekben. A gyermeknek nincs eszközparkja a feszültségek kezelésére, különösen, ha a szülő a saját, fel nem ismert szükségleteit projektálja rá. Ezek a gyerekek komoly terheket cipelnek a sportban. Nagy Anna szerint van arra is példa, hogy az intenzív szülőség az első gyermeknél nagyon erősen működhet, így az első gyerekekkel kapcsolatban felmerülő problémákat is súlyosabbnak élik meg a szülők, de a később született gyerekeknél már kevésbé.

Szaniszló Csaba tapasztalata szerint az elvált szülők körében előfordul, hogy a szülők azon versenyeznek, ki tud több programot szervezni, de ettől a gyerekek túlterhelődnek, nincs idejük pihenni, aminek eredményeként a gyermek 14-16 éves korára szorongóvá válhat, és pszichésen komolyan sérülhet. Lényeges, hogy a gyermekek nem versenytárgyak, és a nevelést a gyermek saját személyiségéhez kell igazítani. Hangsúlyozza azonban, hogy az egy fontos és pozitív változás, hogy a váltott gondoskodás már jogilag reálisan lehetséges, megegyezés nélkül is. Úgy látja, hogy a váltott gondoskodásban nevelkedett gyerekeknél a szülői intenzitás jellemzően magas, de a gyermekekre vetített teljesítménykényszer alacsony, kiegyensúlyozottság tapasztalható. Nagy Anna megerősítette, hogy a váltott gondoskodás lehetősége fontos, bár nem minden esetben működik jól, főleg kisgyerekeknél. Emellett felmerül a kérdés, hogy hol van a gyermek otthona, hova megy haza. Ehhez kapcsolódva Nagy Anna felhívja a figyelmet az egyre divatosabbá váló 'fészkek' modellre, ahol a gyerek marad egy lakásban, és a szülők költöznek hetente. Ezt a legrosszabb megoldások egyikének tartja, mivel az az üzenete, hogy a világ forog a

gyermek körül. Kiemelte, hogy ha igazán rosszat akarunk a gyerekeknek, megszüntetjük körülötte a kereteket, és rábízuk a döntéseket, amire még nincs felkészülve.

A válás és a keretek témájához kapcsolódva Dányi Zoltán a válást paranormatív válságnak, tehát nem normális válságnak, hanem traumának tekinti, ellentétben például a kamaszkori felnőtté válással, ami normatív válság. Hangsúlyozta, hogy a nagycsalád önmagában nem védőfaktor a válás ellen. Ezt támasztja alá az a tény is, amelyről Nagy Anna számolt be: szerinte több mint húszezer egyszülős családban van három vagy több gyerek. A határok kérdéséhez visszatérve Dányi Zoltán elmondta, hogy ha a gyermek kerül az irányító pozícióba, az a család működési zavarához vezet, mivel felelősséggel ruházzák fel arra, amire nem érett. A szülői bizonytalanság onnan ered, hogy a gyermek szükségleteire való reflektálás, ami a kötődés kezdetén fontos, később is megmarad, és próbálnak csecsemőt nevelni kamaszból. Az egészséges személyiségfejlődés a strukturált és rugalmas családokban történik, ahol vannak szabályok és időbeosztás (pl. evés, alvás ideje), ellentétben a kaotikus, azaz szabályok nélküli vagy a merev, túlszabályozott családokkal.

A moderátor ezután az apaszerepek változásai, a gondoskodó apaszerep irányába fordította a beszélgetést. Utalt a délelőtti konferenciaelőadásokban is elhangzott kutatási eredményekre, melyek szerint az apákkal szemben gyakran kettős elvárás fogalmazódik meg: legyen ő a kenyérkereső, családfenntartó, de legyen érzelmileg elérhető, aktívan jelenlévő apa is.

Szaniszló Csaba az otthonról hozott minták fontosságát hangsúlyozta a témával kapcsolatban. Szerinte az apasággal kapcsolatos elvárások változása abból adódik, hogy a 35 év alatti generációban sokan vannak, akik egyszülős családban, zömében anyai nevelés mellett nőttek fel, és ők nem akarják felnőttként átélni azt az érzelmi veszteséget, amit gyerekként éltek át. Emiatt sokkal jobban tisztelik a kétszülős igényt. Ezzel szemben az egészséges családban felnőtt gyermekeknél még gyakoribb az 'archaikus' apaság, azaz a kenyérkereső, anyagilag gondoskodó apaszerep, ők viszik tovább ezt a mintát.

Benedek Anna ezzel kapcsolatban a párnak a szülői szerepre való tudatos, közös felkészülését hangsúlyozta. Azt a változást hatalmas pozitív fejleménynek tartja, hogy az apák jobban szeretnének részesei lenni a családi életnek és a gyermeknevelésnek. Szaniszló Csaba hozzátette, hogy az apaszerep már a terhesség alatt elkezdődik, a férfi hormonok is változnak, és az apa felelősséget érez már a magzatért és az anyáért is.

Kiemelte, hogy az anyaság és apaság egészségesen kiegészíti egymást, és egyik szerep sem csorbul, ha az apa is részt vesz a gondozásban.

Dányi Zoltán szerint valóban generációváltás van, aminek pozitív hozadéka a magasabb érzelmi intelligenciával rendelkező, bevonódó apa, de ehhez kapcsolódóan megfogalmazta azt az aggodalmát is, hogy a férfi-szerep nőies irányba tolódik el, ami szerinte konfliktusokat okozhat. Úgy látja, hogy a nők a teljesítményre szocializált világban a karrierjük miatt hajlamosak delegálni a gondoskodást a férfirra, ami miatt eltolódnak a szerepek. A moderátor kérdésére úgy vélte, hogy bár a komplementeritás nemtől függetlenül jó lehet, ha túlzottan 'elpuhítjuk' a férfi szerepét, nem lesz vonzó a nő számára.

Nagy Anna felhívta a figyelmet a nemenként eltérő társadalmi hozzáállásra az egyedülálló szülőkkel kapcsolatban. A gyermeküket egyedül nevelők többsége nő, de több mint 64 ezer egyedülálló apa is él ma Magyarországon. Bár a társadalom mást gondol nők és férfiak szülői kapacitásairól, valójában szerinte az apák csodálatosan csinálnak minden feladatot, ami alól – tette hozzá tréfásan – a hajfonás az egyetlen kivétel. Az eltérő társadalmi megítélésre példaként hozta fel egy özvegy apuka történetét, akinek az osztálytársak anyukái Excel-táblát vezettek, hogy főzzenek rá, mert a reakció az volt: „szegény, hát ő úgyse fogja tudni ezt egyedül megoldani”. Úgy látja, egy elvált anya esetében nem merülne fel hasonló szervezett segítség a háztartási munkákhoz. Nagy Anna szerint egy egyedül álló apa mögött mindig katasztrófát látunk, egy anya mögött viszont balesetet: „ő így járt.”

Méhes Nóra korábbi kutatási interjúi során azt tapasztalta, hogy a megváltozó apaszerep mint elvárás vidéken, kisebb településeken is elterjedt, az anyák egyre inkább az apáktól várják el a segítséget a gyerekekkel kapcsolatban, és a korábbinál kevésbé fogadják el azt a nagyszülőktől. Szerinte ez a változás gyökeret vert, és az apák élvezettel vállalják is az új szerepeket.

A beszélgetés során többször felmerültek a digitális világ kihívásai, mind a szülők, mind a gyermekek szempontjából, és ez a téma a beszélgetés végén a közönségből érkező kérdések kapcsán is felmerült: „A mai szülői generáció az első generáció, aki digitális szülő.” - fogalmazta meg a kérdező. A kerekasztal résztvevői egyetértettek abban, hogy ez fontos pontokon változtatja meg a szülőséget és számos új kihívást jelent. Az interneten (is) érkező információdömpinget a beszélgetés korábbi szakaszában Nagy Anna és Dányi Zoltán is a tökéletességre irányuló elvárás és a teljesítménykényszer fontos elemként említették. Most Méhes Nóra rávilágított, hogy a digitális

világ hatására a gyerekek sportteljesítményei is mindenhol megjelennek, ami automatikusan szülői frusztrációt és összehasonlítást szül. Benedek Anna és Dányi Zoltán is megerősítette a digitális határok tudatosításának fontosságát. Benedek Anna elárulta, hogy a Médiahatóságnál is napirenden van a kérdés, és készül egy olyan ajánlás, amely szerint kétéves korig orvosilag sem javasolt digitális eszközt adni a gyermek kezébe, és utána is csak nagyon korlátozottan. Dányi Zoltán egyetértett azzal, hogy minél később engedjék a szülők ezeknek az eszközöknek a használatát, mert a korai, kontrollálatlan élmények feldolgozása rendkívül megterhelő lehet a gyermek számára, ami szorongáshoz vezet.

Bár a téma még rengeteg további lehetőséget kínált volna a beszélgetésre, az erre szánt idő letelt, így Török Emőke megkérte a résztvevőket egy-egy rövid zárógondolat megfogalmazására. Benedek Anna zárásként a tudatosság fontosságára hívta fele figyelmet: tegyünk meg mindent a párkapcsolatunkért, tudatosan válasszunk párt, és kommunikáljuk, beszéljük meg a családi értékrendjeinket. Dányi Zoltán a hangsúlyt a párkapcsolati és szülői együttfejlődésre helyezte, és nem javasolja az elidegenedést a nagyszülőktől, mert ők is őriznek értékes tudást, ami segíthet a mindennapok rendjében vagy ritmusában. Szaniszló Csaba zárásként arra emlékeztetett, hogy válás esetén a gyermeknek az a legjobb, ha a két szülő nem rombolja, hanem építi egymást, hiszen a gyermekeknek két egészséges szülőre van szükségük. Nagy Anna arra a fontos tudásra emlékeztette a jelenlévőket, hogy soha nem feketék vagy fehérek az élethelyzetek. Rendszerben van, ha néha pocskék anyák, feleségek vagy munkaerők vagyunk, hiszen nem mindig vagyunk azok. Méhes Nóra a változást helyezte a középpontba, azt, hogy semmi sem állandó, csak a változás maga. Az élet kihívása, hogy megőrizzük az értékeket, miközben jól alkalmazkodunk a változásokhoz.

5. Összefoglalás

A *Változó szülői szerepek* c. konferencia átfogó képet adott a családi és szülői szerepekhez kapcsolódó változásokról és kihívásokról, és egyben lehetőséget nyújtott arra, hogy a résztvevők az egyes kérdéseket és megközelítéseket ne csak izoláltan lássák, hanem azok összekapcsolódását is érzékelhessék. Mindez elengedhetetlen a hatékony és fenntartható támogató rendszerek megtervezéséhez és fejlesztéséhez a gyermekek és családok érdekében. Különösen izgalmas volt a konferencia két szakmai szekciójának összevetése: a második szekció nemcsak kiegészítette, hanem

tágabb kontextusba is helyezte az első szekcióban elhangzott családszociológiai eredményeket, megmutatva, hogy a családi élet és a szülői szerepek alakulása a jogi keretektől a társadalmi támogatásokon át a pszichológiai folyamatokig értelmezhető.

A modern szülőséget hatalmas információs zaj és nyomás veszi körül. Gyakran érezhetjük úgy szülőként, hogy a közösségi média, a szakirodalom, a jó szándékú tanácsok és a társadalmi elvárások végtelen áradatában szinte lehetetlen eligazodni. A kerekasztal-beszélgetésben részt vevő gyakorlati szakemberek és civil segítők ebben kínáltak saját tapasztalataik alapján fontos támpontokat. Úgy látják, hogy a tökéletesség hajszolása, a gyerekre fókuszáló intenzív szülőség túlzásai, a szülői ambícióknak a gyerekre terhelése, a szülők közötti versengés és a digitális világ rejti a legtöbb csapdát. Ezek elkerülésében, és a kiegyensúlyozott, 'elég jó' szülőség megvalósításában a tudatosság, a határok meghúzása, az egyszerre strukturált és rugalmas családi rendszer kialakítása és a reális elvárások segítenek leginkább.

Összességében a konferencia azt a felismerést erősítette, hogy a változó szülői szerepek kérdése nem pusztán egyéni vagy családi ügy, hanem társadalmi, kulturális és intézményi kihívás. A szülőség ma sokkal inkább dinamikus kérdés, mint korábban, mely átalakulás nem feltétlenül veszély, hanem lehetőség is – a gondoskodás, az együttműködés és a tudatos szülőség új formáinak megteremtésére.